

Proză din volumul

„Veacul meu, fiara mea”,

(Editura Dacia xxi, 2011)

Elena lumii de dincolo

Povestirea aceasta începe în Munții Pindului. În pârğ de secol XX. Toamna, în anotimpul nunților. Evenimentul Pindului în toamna aceea: nunta preafrumoasei Elena. Armânii din sate îi spuneau Lena. Grecii de la dregătorie îi spuneau Heleni. Fusesse mult râvnită și mult pețită. Alesul și norocosul este Stere Nika. Mirele este din familie cu avere și onoare. La aromâni, acestea sunt valorile principale: averea și onoarea.

În pre-ziua nunții, sâmbătă seara, Pascali-tatăl a fost lovit de o amețeală bruscă, a căzut și nu s-a mai ridicat. A fost pus în pat. Și-a amintit că, la o faptă necuviincioasă, blânda Kerana i-a spus: „Să n-ai parte să joci la nunta fetei tale”. Și în ajun de nuntă, vorba aceea s-a făcut faptă, căci vorbele celor blânzi sunt primejdioase.

Dimineața nunții era strălucitoare, și nimic nu prevestea zbuciumul ce avea să urmeze.

Druștele au venit s-o gătească pe Elena de plecare. Pieptănată cu meșteșug și îmbrăcată ca o zână.

Apoi a venit alaiul mirelui din satul vecin, să ia fata.

Au împlinit ritualul ruperii florii.

Au plătit vamă de „ridicarea miresei”. Au plătit în cereale, fructe, miere și vin.

Au pornit cu muzici și vioașie spre satul mirelui.

Ieșeau oamenii la porți să vadă trecând alaiul preafrumoasei Elena Pascali. Găteala de mireasă o făcea mai frumoasă.

Stere Nika, mirele cel bogat și vrednic mergea în frunte, între două druște. Elena venea între doi vătășei.

Caii erau împodobiți.

Satul mirelui. Oamenii bucuroși că au dobândit fată fronimă (mândră).

Nunta în băătăura satului, sub munte.

Muzicanți buni, taraful de la Vlahorinți.

Ritualul cununiei în biserică. Lumea din trei sate era aici. Au venit la biserică și grecii cei trufași din Ladoneu. Se minunau de frumusețea miresei, și aceasta era un omagiu, iar armânii, machidonii, se mândreau cu aceasta.

Acum eu, naratorul, nu dau toate detaliile nunții. Nu fac o proză de reconstituire istorică sau etnografică. Eu sunt acum mai mult un hagiograf decât un istoric. Percep mai mult sfințenia acelor timpuri și acelor chipuri, decât datele unei Sciții primordiale. Nu fac evocare, ci revelare. Adică acest gen de proză mi-ar plăcea: genul revelatoriu. Încă mă simt frustrat că n-am cunoscut acel sat din Pind, locuit și astăzi de o

minoritate aromână, tot mai strâmtorată, mai sufocată. Când am cunoscut familia Zissu-Pascali, ea locuia într-un sat din Dobrogea, unde se strămutase după primul război mondial. Dacă se va face un film după aceste istorisiri, cineastul să meargă în Munții Pindului și să filmeze pe viu, și va fi răsplătit. Cadrul, natura, ritul, documentul etnografic – acestea nu-s treaba prozatorului, ele se află deja filmate în Arhivă, trăim în secolul depozitelor de imagini. Obiectul prozatorului este „omul pătetică dintr-o împărăție”, suferința ruperii de împărăția nevăzută, căutând veriga pierdută din lanțul de aur, rupt odată. Specialitatea scriitorului, obiectul său, este tragedia și taina.

Hora miresei.

Cercul vrăjit al sătenilor, privind. Muzicile intensifică emoția. Minunea nunții atinge un punct maxim. Toate privirile sunt hipnotic îndreptate spre miri, spre fată.

Și atunci un bătrân a exclamat ca și în transă:

— Este atât de frumoasă, că nu mai prinde anul!

— Taci, nebunule! i-a spus o femeie care a auzit. Înghite-ți cuvintele.

Dar vorba fusese slobozită.

Mireasa, frumoasa Elena, a dus deodată mâna la cap, și s-a oprit din horă.

Toți au fost șocați, neștiind ce se întâmplă.

Mireasa și-a revenit, a zâmbit, a încurajat jucătorii. A încercat să reia și ea jocul, a mai făcut

o rotire; dar s-a oprit și a dus mâna la cap. A gemut încet: Auuuuu. S-a clătinat. Stere a sprijinit-o.

— Ce ai? a întrebat el, speriat.

— Aoleu, capul! a spus ea încet.

Este amețită. Dă să se așeze. Mirele o sprijină spre prispa casei.

Vătășei au încercat să însuflețească norodul, să nu se strice nunta.

Mai o glumă, mai un comentariu inocent. Că ea are nevoie de liniște, după o săptămână de trudă și pregătire mare. Mai o aluzie erotică, ceva despre „întâlnirea necesară”. Și nunta a continuat până seara, dar fără mare veselie.

Au stat și la masă. Bucate din belșug. Oamenii au mâncat și au băut, dar tot vorbind în șoaptă despre durerea de cap a miresei.

Elena s-a mai arătat o dată, făcând efortul să arate o față calmă, zâmbitoare. Apoi ea s-a retras în casă. A stat numai cu mâinile la cap: o durere cumplită se declanșase acolo.

Elena avea 18 ani.

Noaptea s-a zvârcolit de durere, n-a închis ochii.

A doua zi, au chemat-o pe descântătoarea Luța. Era cunoscută că lua cu mâna durerile omului și tăia cu cuțitul răul, alunga deochiul, lipitura, săgetătura, pocitura și fulgerătura.

De cum a început să vorbească, durerile au stat.

Descântătoarea zicea:

Pasăre albă, cudalbă/ sus ai zburat/ jos ai picat/ În cer ai zburat/ în piatră ai picat./ De-o fi deochiul de bărbat negru-necurat/ să-i crape boașele/ De-o fi deochetură de soare/ să-i pice razele./ Fugi, sabie diavolească, că vine sabie îngerească. Fugi! Fugi din creierii capului, din fața obrazului. Și capul să rămână curat, ca argintul și aurul strecurat. Descântecul e de la mine, leacul de la Dumnezeu.

Și a mai spus cuvinte tainice, nedeslușite și puternice.

Și a ars esență de fugătoare (tradescantia zebrina) și a uns ceafa și gâtul cu iarba zisă „cheița raiului”.

Elena s-a simțit bine toată ziua. A doua zi, iarăși i s-a tulburat sângele și ființa a fost aruncată în boală.

A băut fierturi de leac, care mai ușurau durerea.

A fost chemat preotul grec, preot cu har mult, el a făcut slujbă de dezlegare de toată legătura știută și neștiută. Dar durerea de cap nu trecea.

Kerana, mama fetei, nu credea prea mult în leacuri rurale. A hotărât să o ducă la spital, la oraș.

Au internat-o la spital. Au vândut oi multe și au plătit doctorii. Fata a stat în spital patru luni.

S-a pus și diagnosticul: inflamația meningelui.

Acum suntem în alte vremuri, a crescut speranța în tratarea inflamației meningelui. Dar

pe atunci, în spitalul de început de secol, se știau mai puține remedii, boala aceasta era fatală. O nepoată a personajului nostru mi-a povestit aceste lucruri, dar n-a reușit să-mi spună în ce a constat tratamentul, atunci. Știm doar că doctorii au spus că ei nu pot face mai mult.

Doctorii au cerut familiei să ia fata acasă.

Mulți s-au întrebat de ce s-a declanșat boala chiar în momentul când acel bătrân (bărbatul negru?) a spus:

„E așa de frumoasă că nu mai prinde anul!”

Știm că o influență psihică theta poate produce o boală somatică (aceasta va izbucni în punctul vulnerabil al victimei, adică într-un loc deja predispus la boală). Oare boala a fost declanșată de gură și „săgetătură”? Un deochi poate produce o meningită? Atingând diencefalul prin emisie puternică și, de acolo declanșând un program de distrugere? – Sau invers: bătrânul a fost gura destinului, și el, în transa admirației, numai a presimțit că în capul fetei este un focar de dezastru, iar exclamația lui era mai curând o jelire decât o proorocie. Pocire sau proorocie? Enigmă.

Așadar doctorii au spus că nu mai este nimic de așteptat.

Au luat-o de la spital. Au dus-o la casa părintească, la mama Kerana, după voia bolnavei. De altfel soțul legal, Stere, vedea că însurătoarea lui este fără izbândă.

Elena a zăcut un timp. A slăbit piele și os.

Spunea:

— Mamă, eu n-am să mor. N-am să mor!
Când o să vină moartea, o să strâng din dinți,
uite așa, și n-am să mă duc!

Se simțea în stare să facă asta: să
stăpânească viața. Și o credeai, dacă o auzeai.
Plângeai și o credeai.

Într-o zi Elena l-a dorit foarte tare pe
bărbatul ei.

A zis:

— Mamă, trimite după Stere, cheamă-l,
că tare am dor de bărbatul meu și de puterea lui
toată. Adă-mi-l.

Mama a alergat, l-a găsit, era pe câmp, l-a
rugat:

— Să fii bărbatul fecioarei noastre în
noaptea asta și câte zile o mai avea. Și poate așa
o să-i lungești viața. Să fii bărbatul nevestei tale,
Nicolae.

El, Stere, a venit la fecioara lui soție.

Elena i-a zis:

— Ești soțul meu după legea oamenilor și
a lui Dumnezeu. Vino aici, stai aproape.

El o privea timorat, o asculta.

Patul era alb și curat. Mama Kerana
pusese așternut proaspăt, alb. Mirosea a flori de
pădure.

Elena a spus:

— Mamă, lasă-mă singură în acest ceas.
Singură cu omul meu.

El nu spunea nimic, dar se vedea că era stingher, se temea.

Ea era un schelet viu. Numai ochii ei îmbietori, negri de strălucire, aminteau farmecul ei infinit.

Mama a ieșit din cameră și din casă, a plecat cu treburi la câmp.

Elena a cerut bărbatului să încuie ușa. Să intre în patul alb, mirosind a flori de munte.

El a încuiat ușa.

Ușa s-a deschis dimineața.

El a ieșit, a dat binețe și s-a dus la muncă.

Nimeni nu a știut niciodată ce-a fost între ei atunci, în noaptea singurătății lor. Nimeni n-a știut dacă nunta lor s-a împlinit, sau dacă el a rămas inhibat și neputincios în fața ei. Nici mama Kerana n-a aflat.

Mama a și întrebat-o, direct, dacă lucrul *acela* s-a petrecut. A vrut să afle. A vrut să-și ia o bănuială de pe inimă. A zis:

— Fata mamei, îndrăznește și spune-mi!

Ea tăcea.

Mama a insistat:

— Fata mamei, dacă Stere n-a fost în putere, eu îți chem alt flăcău. Eu îl știu și îl chem.

Mama nu voia ca fata să plece nelumită din lumea asta.

Mama se gândea că dragostea lungește zilele.

Elena a zis:

— O, mamă, nu te frământa! Pentru ce te frământă tu, mamă? Lasă-mă să mestec colacul acesta.

Și mama a văzut că, într-adevăr, fata mesteca un aliment nevăzut.

— Care colac? întreabă mama.

— Tocmai a fost la mine Vladi. Mi-a adus mere și colac.

— Cum să vină Vladi, că doară el e mort demult!

— Tu crezi că eu sunt nebună? zice fata.

Tu crezi că eu aiurez? Uite, colac mare, frumos ca soarele!

Mama privea năucită cum fata rupea bucăți din colacul nevăzut și mânca liniștită, cu poftă.

În zilele care au urmat, fata vedea venind la dânsa oameni morți demult, rude sau străini. Ea îi vedea vii, vorbea cu ei, și povestea cu amănunțime cum sunt îmbrăcați și ce vorbesc ei.

Sătenii au aflat că fata are vederi spre lumea cealaltă. Și lumea se mira căci descrierile ei erau obiective.

Ea vorbea despre oameni pe care nu-i văzuse niciodată, căci erau născuți înainte de venirea ei pe lume.

A venit o femeie la dânsa și a întrebat-o:

— De omul meu ce știi?

Omul ei murise de 8 ani.

— Omul tău? Stai să-l chem! A venit aici! Și apoi i-a zis: În fața ta! Îl vezi?

— Nu-l văd. Numai tu îl vezi.

— Uite-l, îmbrăcat în strai alb, în pieptar cu lână roșie.

— Da, așa umbla el. Întrebă-l unde a ascuns banii noștri, că n-am cu ce hrăni gurile flămânde și n-am cu ce mărita fetele lui.

Elena vorbea cu el, cu cel nevăzut, și apoi rostea pentru lume:

— El, în acest moment, spune așa: „Am ascuns banii în spatele șopronului, la cinci coți sub pământ, și deasupra am sădit o răchită, că începea răzmeriță și să nu-i prade.”

Femeia a plecat repede să caute, a găsit aurul acolo, la locul indicat, și a pornit nunta fetelor ei.

Tot ce vorbea cu morții era adevărat.

O femeie se plânge că îl tot visează de trei noți pe un bunic, și nu știe de ce.

— Este aici bunicul Nasta, spune Elena, și zice că datorează 25 de drahme lui Zira, și că tu să plătești datoria.

Într-o zi a venit un grec, să întrebe veste de la femeia lui.

Si Elena i-a zis, în grecește, tot ce spunea femeia.

Kerana se mira că Elena vorbea grecește, că ei în familie nu știau grecește!

— Ce i-ai spus grecului? a întrebat-o mama, pe urmă.

— De unde să știu, mamă? Că eu nu știu grecește. Eu i-am spus ce-am auzit din gura femeii

sale, care vorbea grecește. Dar eu nu știu, nu am înțeleles nicio iotă.

Și veneau din trei sate să întrebe de morții lor, și ea spunea:

— Doamne, nu-l vezi? E aici!

Dar nimeni nu putea să vadă ce vedea ea. Căci ea vedea lumea de dincolo, și în mințile oamenilor.

Ea trăia în două lumi, în toate lumile.

În zilele când îi plesnea capul de durere, nu vorbea cu lumea. Dar în răgazul când durerea mai stătea, lăsa pe oameni să intre, să întrebe.

Dintr-un sat, de departe, a venit o femeie și a întrebat-o pe bolnava văzătoare:

— Cine l-a omorât pe Eftimie al meu, acum trei ani?

— Eftimie este aici, stă pe laviță, întreabă-l pe dânsul.

— Nu-l văd. Întreabă-l dumneata.

— Iată ce-ți răspunde Eftimie: nu vă dezvălui omorul, ca să nu prelungiți ura voastră. Cel care a făcut-o, a plătit prin osândă mare, așa că nu vă mai amărâți zilele cu gând de răzbunare. Mai bine îndreptați crucea de pe mormântul meu că o văd răsturnată, și locul buruienos!

Femeia s-a rușinat, căci era adevărat aceasta, și a plecat în satul ei cu inima schimbată în bine.

Într-o zi, Elena a chemat-o pe Kerana și i-a chemat pe frații ei Victor și Hristodor.

Ei tăceau, era o oră solemnă. Elena le-a vorbit:

— A venit azi-noapte strămoșul meu și a spus să vă pregătiți că începe vreme de prigoană și moarte. Grecii vă vor opri silnic de la datină, bulgarii vă vor prigoni și vă vor alunga, turcii vă vor tăia. Vindeți oile și casele și pregătiți-vă că începe bejanie mare. Veți trece Dunărea, la românii de dincolo, căci răul lor nu le mai ajunge și voi veți trăi și răul lor.

— Și ce-o să ni se întâmple? Ce zice strămoșul?

— Zice că tu mamă vei ține locul bărbatului și vei apăra ce va mai rămâne din neamul tău. Și tu Hristodor vei duce o cruce cum nimeni n-a mai dus de la răstignire încoace. Te vor chinui, te vor bate, te vor flămânzi, te vor arde cu fier înroșit, îți vor rupe splina, îți vor pisa oasele și vei fi până în pragul morții și vei îndura chinul. Așa mi-a spus strămoșul. Pregătiți-vă.

Și ceilalți au întrebat:

-- Dar cu noi, ce va mai fi?

Le-a spus la toți.

Apoi a tăcut deodată.

A făcut ochii mari, ca la întâlnirea cu o viziune teribilă.

A zis:

— Mamă, cu adevărat voi muri.

N-a mai vorbit nimic, două zile.

A treia zi a murit.

Din jurnalul autorului. *Elena din Macedonia a murit mireasă? Din jalea morții ei, a apărut o baladă, scrisă de Nușa-Maria; o cântă aromânii*

din Pind și din Tesalia, până în Craina și Timocul de lângă noi. Aș vrea să extind altă dată această proză, adăugând și alte întâmplări, atestate lacunar și expresiv de memoria unei comunități pribege, alungate de la baștină, dar pietroasă și aprigă. Atunci voi insera în întregime textul baladei care începe așa: „Toamnă lai de astî toamnă,/ De-anda Lena niu mirtaiu,/ De-anda Lena niu mirtaiu.../ / După primul război mondial, aromânii au simțit prigoană, cercul se strângea în jurul lor, pământurile li se pierdeau, limba li se pierdea. Apoi a fost masacrul Republicii aromâne din Pind. Apoi a fost o pace siluită; școala românească s-a închis. Mulți s-au îndreptat atunci – gonți sau de bunăvoie – spre România Mare. Au vândut averile și au venit în ceea ce numeau „țara-mamă”, cu nădejde. Acasă. Unii s-au oprit în Cadrilater, alții în Dobrogea. A fost un bine trecător, căci avea să urmeze o cumplită vămuială a sângeului. Hristodor a stat închis 17 ani, torturat la Pitești, schingiuit la Aiud și Gherla. Dar asta-i altă poveste. Tot ce vestise Elena din marginea celeilalte lumi se adevărase.

Valul celor mutați din Pind a adus în Dobrogea cântarea frumoasei Elena Zissu Pascali. Așa am auzit-o și eu, chiar de la rudele acelea, în satul dobrogean Tariverde. După ce Lena a murit, pruncele născute în anii următori au fost botezate toate cu numele Elena. Și tradiția s-a continuat peste ani. În satul Tariverde mai sunt trei femei cu numele Elena, și toate au ceva comun, ceva aparte, pecetea mitologică, ancestrală, se vede pe chipul

lor. Și toate trei au moștenit darul de a primi mesaje din lumea nevăzută.